

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-33>

УДК 631.11:658.589

СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

ESSENCE AND ROLE OF DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY IN MODERN REALITIES

Волошина-Сідей Вікторія Вадимівнакандидат економічних наук, старший викладач,
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4772-7261>**Новак Катерина Сергіївна**студентка,
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5688-8342>**Яковенко Анастасія Вікторівна**студентка,
Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1390-1356>**Voloshyna-Sidei Viktoriia, Novak Kateryna, Yakovenko Anastasiia**
Mykolayiv National University named after V.O. Sukhomlinsky

У статті проаналізовано сучасне становище підприємств та визначено напрям розвитку сфери інновацій в Україні, встановлено, що для розвитку інноваційної діяльності необхідна сприятлива інфраструктура, де технології могли б не тільки зароджуватись, а й отримувати подальший розвиток. Нами було розглянуто основні фактори, що гальмують прискорення інноваційного розвитку вітчизняних підприємств. Інновації визначені як ключовий елемент у забезпеченні успіху та стійкості підприємства. Досліджено сутність та види інноваційної діяльності в науковій літературі. У результаті аналізу виявлено основні характеристики сучасного рівня розвитку інноваційної діяльності країни. Проаналізовано стан інноваційної діяльності українських підприємств та запропоновано заходи щодо його покращення з урахуванням викликів сьогодення.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, розвиток підприємств, конкурентоспроможність, інноваційна діяльність.

В статье проанализировано современное положение предприятий и определено направление развития сферы инноваций в Украине, установлено, что для развития инновационной деятельности необходима благоприятная инфраструктура, где технологии могли бы не только зародиться, но и получать дальнейшее развитие. Нами были рассмотрены основные факторы, тормозящие ускорение инновационного развития отечественных предприятий. Инновации определяются как ключевой элемент в обеспечении успеха и устойчивости предприятия. Исследованы сущность и виды инновационной деятельности в научной литературе. В ходе анализа выявлены основные характеристики современного уровня развития инновационной деятельности страны. Проанализировано состояние инновационной деятельности украинских предприятий и предложены меры по его улучшению с учетом сегодняшних вызовов.

Ключевые слова: инновации, инновационное развитие, развитие предприятий, конкурентоспособность, инновационная деятельность.

The article analyzes the current situation of enterprises and identifies the direction of development of innovation in Ukraine, it is established that the development of innovation requires a favorable infrastructure where technology could not only emerge but also receive further development. Studies of the dynamics of key economic processes conducted by scientists show that innovation is a powerful factor in economic prosperity. It is very important to accelerate and stimulate the development of enterprises in Ukraine on an innovative basis. Currently, in the process of increasing the competitiveness of the economy, national the innovation system (NIS) has not yet yielded significant results. The assumption that the development of an effective management methodology and recommendations to

ensure the process of continuous innovative development will make it possible to balance the micro economy and get an added effect from coordinated and integrated actions of economic entities, serves as a working hypothesis when writing an article. Insufficient funding for science, technology and innovation has led to the collapse of a number of important scientific developments. Due to the low level of production base and insufficient state funding for research, the available resources and technological capabilities do not meet modern requirements and European standards. We have considered the main factors that inhibit the acceleration of innovative development of domestic enterprises. Innovation is identified as a key element in ensuring the success and sustainability of the enterprise. A low level of use of scientific knowledge and a very slow growth of innovative production characterize modern realities of the time in Ukraine and the economy as a whole. In terms of the general level of innovation, Ukraine lags far behind the standards of the European Union. The essence and types of innovative activity in the scientific literature are investigated. The analysis revealed the main characteristics of the current level of development of innovation in the country. The state of innovative activity of Ukrainian enterprises is analyzed and measures to improve it are proposed, taking into account the challenges of today.

Keywords: innovations, innovative development, enterprise development, competitiveness, innovative activity.

Постановка проблеми. Сьогодні інновації відіграють важливу роль у розвитку більшості українських компаній. Дослідження динаміки ключових економічних процесів, проведені вченими, показують, що інновації є потужним фактором економічного процвітання. Дуже важливим є прискорення та стимулювання розвитку підприємств в Україні на інноваційній основі. Недостатнє фінансування науки, техніки та інноваційної діяльності призвело до краху низки важливих наукових розробок. Через низький рівень виробничої бази та недостатнє державне фінансування наукових досліджень наявні ресурси та технологічні можливості не відповідають сучасним вимогам та європейським стандартам. Інтенсифікація інноваційної діяльності в науці та промисловості є важливою умовою економічної незалежності України. Враховуючи важливість та значимість теми дослідження, сьогодні науковці дуже ретельно вивчають питання інноваційного розвитку промислових підприємств в сучасних умовах ведення бізнесу. Однак у зв'язку з нестійким та швидко змінюваним зовнішнім і внутрішнім середовищем, в якому працюють компанії, необхідно постійно контролювати поточний стан корпоративних інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Чимало вчених вивчають сучасний стан інновацій на підприємствах. Провідні науковці присвячують свою роботу інноваційній діяльності, її ефективності, інноваційному розвитку та національній економіці загалом, включаючи інноваційний потенціал підприємств. Таким чином слід виділити Лаврову Ю.В., Сумець О.М., Ігнатенко Є.М., Авсянікова Н.М., Копитко М.І., Гуцол А. та інших. Однак, за умов інтенсивного розвитку інноваційної сфери багато питань залишаються недостатньо вивченими та вимагають подальших досліджень.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є вивчення та оцінка тенденцій інноваційного процесу в Україні, аналіз його впливу на економічну діяльність в цілому.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключовим чинником розвитку державної інноваційної діяльності, її основою та двигуном є інноваційна активність кожного підприємства, що виражається в ефективності інноваційної діяльності. У науковій літературі нема однозначного трактування поняття інновацій та інноваційного розвитку. Проаналізувавши наукові джерела, нами було узагальнено основні погляди науковців щодо цього питання. У таблиці 1 нижче наведено аналіз, який визначає поняття «інновації» вітчизняними вченими. На нашу думку, найбільш повне визначення інновації, дає Лаврова Ю.В., яка визначає інновації – як кінцевий результат інноваційної діяльності, у вигляді нового чи удосконаленого продукту або технологічного процесу, який наділено якісними перевагами при використанні та проектуванні, виробництві, збуті, використовується у практичній діяльності та має суспільну перевагу [4].

В Україні створено умови для розвитку інноваційної діяльності, закладено основу регуляторної системи та механізмів реалізації інноваційної політики, створено умови для розвитку відповідної інфраструктури, але інноваційна складова економічного розвитку використовується недостатньо. Частка вітчизняних підприємств не впроваджує інновацій, вони не здійснюють повномасштабну інноваційну діяльність у ході досліджень, розробок, проектів.

Сучасні реалії часу в Україні та економіки в цілому характеризується низьким рівнем використання наукових знань і дуже повільним зростанням інноваційного виробництва. За загальним рівнем інновацій Україна значно

Таблиця 1

Аналіз поняття «інновації» вітчизняними вченими

Вчений	Визначення
Лаврова Ю.В. [5]	Інновації – це кінцевий результат інноваційної діяльності, у вигляді нового чи удосконаленого продукту або технологічного процесу, який наділено якісними перевагами при використанні та проектуванні, виробництві, збуті, використовується у практичній діяльності та має суспільну перевагу.
Сумець О.М., Ігнатова Є. М. [6]	Інновація – це суспільно-технічний економічний процес, що через практичне використання ідей і винаходів приводить до створення кращих по своїх властивостях виробів, технологій, прибуток і поява яких на ринку може принести додатний прибуток.
Авсянніков Н.М. [1]	Інновація (нововведення) – це результат практичного або науково-технічного освоєння нововведення
Копитко М.І. [4]	Інновація – це кінцевий результат впровадження новації (інноваційної діяльності), що отримав втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, впровадженого на ринку, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, який використовують у практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг.
Гуцол А. [3]	Інновація – це суттєва зміна функції виробленого, що складається в новому з'єднанні і комерціалізації всіх нових комбінацій, заснованих на використанні нових матеріалів і компонентів, впровадженні нових процесів, відкритті нових ринків, впровадження нових організаційних форм.

Джерело: сформовано авторами на основі [1; 3; 4; 5; 6]

відстає від стандартів Європейського Союзу. Це пов'язано з різними історичними проблемами, які загострилися за останній рік через серйозну політичну нестабільність та загальну кризу. Нами було досліджено динаміку джерел фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств за 2016–2020 рр., результати представлено у таблиці 2.

З даних аналізу можна зробити висновки, що протягом останніх 5 років відбулося значне зниження інноваційної активності держави. Порівнюючи 2016 та 2020 роки, бачимо, що за проміжок часу загальна сума витрат на інноваційну діяльність зменшилась майже у 2 рази. Таке зниження пояснюється нестабільною політичною ситуацією в країні та спадом і кризою в економіці держави.

У 2016 році було виділено найбільшу суму витрат на інновації за усі роки дослідження, а саме 23229,5 млн. грн, що свідчить про те, що інноваційна діяльність підприємств розвивалась найкраще саме у цей період з усіх досліджуваних. У 2017 році відбувається різкий спад до 9117,5 млн. грн, після чого економіка України трішки стабілізується і витрати на інвестиції повільно зростають до 2020 року. Незважаючи на динаміку збільшення витрат на інвестиції за останні 4 досліджувані роки, загальний показник 2020 року залишається меншим (на 8822,8 млн. грн або на 37,98%), порівнюючи з 2016 роком. Для більш повного аналізу інноваційної діяльності України подивимось на співвідношення витрат на інновації за джерелами фінансування за 2020 р. (рис. 1).

Таблиця 2

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств за 2016–2020 рр.

Роки	Витрати на інновації, млн. грн	У тому числі за рахунок			
		власних коштів підприємств, млн. грн	коштів державного бюджету, млн. грн	коштів інвесторів-нерезидентів, млн. грн	коштів інших джерел, млн. грн
2016	23229,5	22036,0	179,0	23,4	991,1
2017	9117,5	7704,1	227,3	107,8	1078,3
2018	12180,1	10742,0	639,1	107,0	692,0
2019	14220,9	12474,9	556,5	42,5	1147,0
2020	14406,7	12297,7	279,5	125,3	1704,2

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

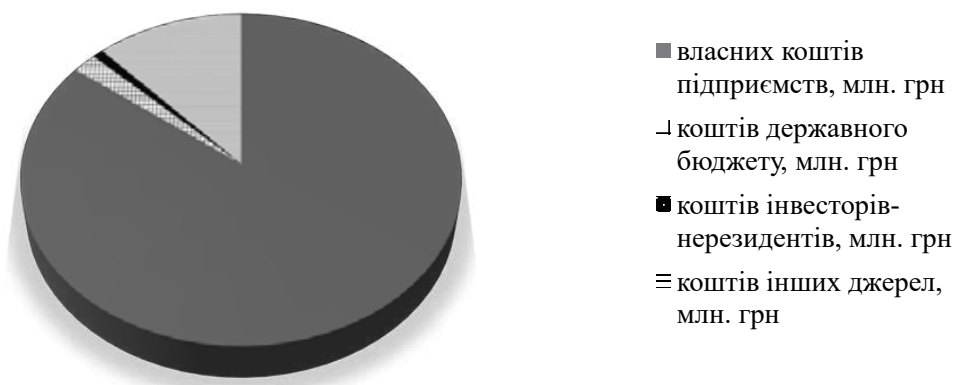

Рис. 1. Витрати на інновації за джерелами фінансування в Україні за 2020 р.

Джерело: сформовано авторами на основі таблиці 2

Досліджуючи дані за рисунком 1 бачимо, що найбільша частка фінансування підприємств в інноваційному аспекті більше залежить від наявності у підприємця власних коштів. Таким чином, у 2020 році за рахунок власних коштів підприємств витрати на інновації складають близько 85%, кошти інших джерел – 12%. Та найменшу частку мають кошти державного бюджету (2%) та кошти інвесторів-нерезидентів (1%). Наведені дані вказують на те, що держава не зацікавлена та не має достатньо коштів для підтримки підприємців фінансуванням на інноваційне оснащення та інше.

На жаль, підприємство само не може подолати всі перешкоди на шляху інновацій та його фінансування відповідно. Для вирішення цих проблем необхідно знайти інші джерела фінансування, наприклад:

- запозичення коштів у банківських установ;
- надання пільгових кредитів підприємствам, що здійснюють інноваційну діяльність;
- запровадження різних форм фінансового лізингу та державних субсидій інноваційним підприємствам.

Переважно з кожним роком питома вага підприємств, які впроваджують інновації, коливається, поводить нестійко. У таблиці 3 наведено результати аналізу інформації, щодо впровадження інновацій на промислових підприємствах за 2016–2020 рр.

З даних таблиці 3 бачимо, що з 2016 року питома вага підприємств, що впроваджували інновації, зменшується. У 2017 році він знизився до 14,3%. Наприкінці 2018 року цей показник знову зростає до 15,6%. Представимо результат дослідження на рисунку 2.

Бачимо, що хоча асортимент інноваційної продукції та кількість нових видів обладнання значно зросли, частка інноваційної продукції в загальному обсязі виробництва підприємств залишається дуже малою. На кінець 2020 року питома вага ще залишається нижчою, порівнюючи з 2016 роком, та складає 14,9%. Кількість упровадженої техніки менша більш ніж на 100 одиниць.

Висновки. Основним джерелом фінансування розвитку науки, техніки та інновацій має бути держава. Важливим чинником

Таблиця 3

Впровадження інновацій на промислових підприємствах за 2016–2020 рр.

Роки	Частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації, в загальній кількості промислових підприємств, %	Кількість упроваджених у звітному році видів інноваційної продукції	З них	
			нових для ринку	впроваджено обладнання
2016	16,6	4139	978	1305
2017	14,3	2387	477	751
2018	15,6	3843	968	920
2019	13,8	2148	418	760
2020	14,9	4066	691	647

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

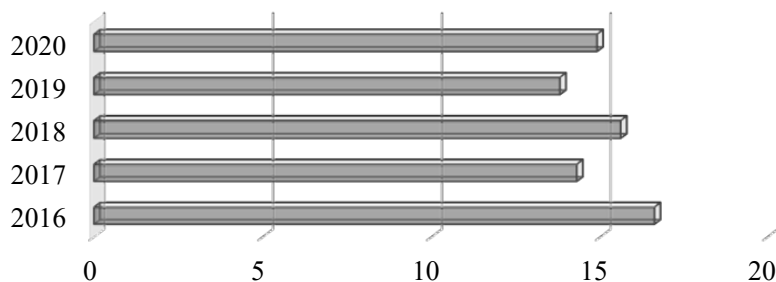

Рис. 2. Частка кількості промислових підприємств, що впроваджували інновації, %

Джерело: сформовано автором на основі таблиці 3

підвищення рівня інноваційності в Україні є розробка та використання передових технологій та наукомістких продуктів. Тому забезпечення інноваційної діяльності українських промислових підприємств є стратегічно важливим чинником у сучасних реаліях. Проте негативна тенденція у цій сфері свідчить про наявність проблем, які гальмують розвиток інноваційної діяльності підприємств, а саме: відсутність загальнодержавної стра-

тегії переходу до інноваційної моделі розвитку країни; неефективна адміністративно-організаційна структура для управління науково-технічною та інноваційною діяльністю, недостатня фінансова підтримка інноваційного сектору тощо. З огляду на викладене, необхідні подальші дослідження для розробки ефективної стратегії розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авсянніков Н.М. Інноваційний менеджмент : навч. посібник. Москва : РУДН, 2011.
2. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 24.10.2021).
3. Інноваційні технології в туризмі : навчальний посібник / укл. А. Гуцол. Северодонецьк : ПП «Поліграф-Сервіс», 2015. 343 с.
4. Копитко М.І. Управління інноваціями: навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни у схемах і таблицях. Львів : ЛьвДУВС, 2019. 292 с.
5. Лаврова Ю.В. Економіка підприємства та маркетинг : Конспект лекцій. Харків : ХНАДУ, 2012. 133 с.
6. Сумець О.М., Ігнатова Є.М. Товарна інноваційна політика : навчальний посібник. Київ : «Хай-Тек Прес», 2010. 368 с.

REFERENCES:

1. Avsiannikov N.M. (2011) *Innovatsiinyi menedzhment* [Innovation management]. Moscow: RUDN. (in Ukrainian)
2. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Hutsol A. (2015) *Innovatsiini tekhnolohii v turyzmi* [Innovative technologies in tourism]. Severodonetsk: PP «Polihraf-Servis. (in Ukrainian)
4. Kopytko M.I. (2019) *Upravlinnia innovatsiiamy* [Innovation management]. Lviv: LvDUVS. (in Ukrainian)
5. Lavrova Yu.V. (2012) *Ekonomika pidpriemstva ta marketynh* [Business economics and marketing]. Kharkiv: KhNADU. (in Ukrainian)
6. Sumets O.M., Ihnatova Ye.M. (2010) *Tovarna innovatsiina polityka* [Commodity innovation policy]. Kyiv: "Khai-Tek Pres". (in Ukrainian)